

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ. У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

VIII (59) том

Психолого-педагогічні та організаційні умови
запровадження європейських стандартів вищої освіти
в Україні

Філософія та психологія освіти

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"
Протокол № 3 від 27 жовтня 2014 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології

Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П., Ляшенко О.І., Коцур В.П.,
Рик С.М., Вашуленко М.С., Бех І.Д., Калмикова П.О.

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип. 35, Том VIII (59) : Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – К.: Гнозис, 2015. – 546 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmelnytsky Pedagogical University by H.Skovoroda" - Supplement 1 to Vol. 35, Volume VIII (59): Thematic Issue "Higher Education in Ukraine in the context of integration into the European educational space." - K.: Gnosis, 2015. - 546 p.

Збірник затверджено постановою Президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-18-7(8)

© Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди, 2015 р.
© Східно-Європейський Інститут Психології, 2015 р.
© Міжнародна Експертна Агенція "Консалтинг і Тренінг", 2015 р.
© Видавництво "Гнозис", 2015 р.

КОРНІЄНКО О.В.,

кандидат психологічних наук, доцент,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИЙ (ІНТРОВЕРТОВАНИЙ) ТА ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗИ ПСИХОСОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТОК-ДІВЧАТ КНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті на основі результатів багатолітнього емпіричного дослідження представлений індивідуально-психологічний (інтровертований) та факторний аналізи показників психосоматичного здоров'я дівчат-інтровертів КНУ імені Тараса Шевченка

Ключові слова: психодіагностика, психосоматичне здоров'я дівчат-інтровертів

В статье на основе результатов многолетнего эмпирического исследования представлен индивидуально-психологический (интровертированный) и факторный анализы показателей психосоматического здоровья девушек-интровертов КНУ имени Тараса Шевченка

Ключевые слова: психодиагностика, психосоматическое здоровье девушек-интровертов

On the basis of results of decades of empirical research presented individual-psychological analysis (introversion) and factors analysis psychosomatic girls health of Kyiv National Taras Schevchenko University

Key words: psychodiagnostics, psychosomatic girl's health

Психічні розлади становлять 12% глобального тягара хвороб в усіх країнах світу. За оцінками експертів ВООЗ, до 2020 року на їх долю припадатиме 15% років життя, втрачених через непрацездатність (Disability-adjusted life year). Встановлено, що максимальний тягар психічних розладів лягає на плечі людей молодого віку, тобто найбільш продуктивної групи населення.

Для економічного тягара психічних розладів характерним є те, що частка непрямих втрат значно (у 2–6 разів) перевищує прямі витрати на лікування. Охорону психічного здоров'я в нашій державі, роботу психіатричної служби, нагальні проблеми надання психіатричної допомоги та шляхи їх вирішення, а також перспективи розвитку вітчизняної психіатричної науки досліджує доктор медичних наук Ірина Пінчук, головний позаштатний спеціаліст МОЗ України за спеціальністю "Психіатрія", директор Українського науково-дослідного інституту соціальної та судової психіатрії та наркології МОЗ України [13]. Загальна захворюваність заданими на 2011 рік становить 232 на 100 тис. населення. На 1-му місці – граничні, неспсихотичні розлади – приблизно 70%, на 2-му – органічні розлади (шизофренія, тяжкі депресії) – 17–18%, розумова відсталість – 11–12%. Це офіційні статистичні дані МОЗ України, тобто вони враховують лише тих, хто вже офіційно звернувся за психіатричною допомогою, але цей показник, на жаль, не відображає дійсної картини в суспільстві. Якщо за офіційними даними 2,7% населення України знаходяться під наглядом лікарів-психіатрів, то дані епідеміологічного дослідження, яке проводилося у 2000 року свідчать, що протягом життя психіатричної допомоги потребує кожна третя людина.

Згідно із сучасними дослідженнями, серед загальної кількості студентства України, до моменту набуття вищої освіти, здоровими залишаються лише 6%, близько 45–50% випускників мають функціональні відхилення, а 40–60% – хронічні захворювання, третя ж частина випускників мають обмеження у виборі професії [9]. Неусвідомленими залишається відношення молодого покоління до здорового способу життя. За даними С.І. Присяжнюк, 38,3% студентів вищих навчальних закладів за станом здоров'я належать до спеціальних медичних груп [10]. Кожна молода людина, внаслідок різних життєвих обставин, підпадає від вплив саме того середовища, яке вона бачить навколо себе, і її суспільна мораль, позиція, переконання, життєві установки, поведінка не завжди формуються в корисному для себе та оточуючих напрямі.

Автор статті, також вивчає дану проблему з позиції безпеки та підтримання психосоматичного здоров'я молоді в структурі навчального процесу на прикладі багаторічних досліджень (2006–2015) на різних факультетах Київського національного університету імені Тараса Шевченка у вищезгаданих публікаціях Корнієнка О.В [6,7].

У сучасній Росії, яка гостро переживає період динамічних ринкових реформ, соціальних катаклізмів, серйозних адаптаційних загроз (терористичні акти, природні та промислові катастрофи, національна та етнічна ворожнеча та ін.), набули актуальності проблеми психічного та фізичного здоров'я суспільства на матеріалах статті Серих А.Б., та ін. [11]. За даними різних

джерел у загальномедичній практиці розповсюдженість психосоматичних розладів дорослого населення від 20 до 42% [15]. Особливу тривогу викликає стан здоров'я юнаків та дівчат у яких багатьма авторами відмічається значна розповсюдженість психосоматичних розладів [1,4].

За останні роки у медичній та психологічній науках проводиться багато досліджень результати яких свідчать про значну роль психоемоційних факторів у виникненні багатьох психосоматичних розладів які проявляються характерними психосоматичними реакціями та симптомами [12,17,18]. Досить часто супровідною пограничною патологією для дітей, підлітків та дорослих є високий рівень афективної напруженості, невротичних розладів та депресивних станів [1,3,12]. Проте, залишаються дискусійними питання стосовно природи та механізмів емоційної дезадаптації (субклінічних та клінічних проявів депресивних, тривожних та невротичних розладів як одного із ключових факторів виникнення психосоматичних розладів у дітей, підлітків та дорослих людей. З точки зору Холмогорової А.Б., та ін. [14] емоційна дезадаптація проявляється симптомами псевдоадаптивної поведінки (невротичними симптомами) та вивчаються в основному в контексті розладів афективного спектру, включаючи депресивні та тривожні розлади.

На нашу думку дослідження серед учнівської, студентської молоді є актуальними тому, що у цьому віці досить часто зустрічаються психічні патології [8] чи емоційні розлади, суїцидальні спроби [3]. У зв'язку з вищевикладеним попередження порушень розвитку особистості та збереження психічного здоров'я та функціонування та оптимальному рівні відноситься до пріоритетних завдань медико-психологічного супроводу навчального процесу [16,5].

У докторській дисертації Веліканової Л.П. (2008) [2] "Донозологічна діагностика та профілактика межових нервово-психологічних розладів: порівняльно-віковий аспект" зроблений акцент на прогностичності найбільш значимих показників для розвитку та подальшої динаміки невротичної та психогенної психосоматичної патології у різних вікових групах, а саме на показниках рівня тривожності як особистісної, так і ситуаційної, субдепресії, стресостійкості, емоційно-психологічної стійкості (нейротизму).

Враховуючи вищевикладені погляди фахівців різних країн світу та представлені статистичні результати **метою даної статті є:**

Проведення детального диференційованого порівняльного аналізу проявів індивідуально-типологічних особливостей досліджуваних дівчат-студентів ($n=375$) з урахуванням виділення групи трьох підгруп: інтровертів ($n=79$), амбівертів ($n=111$), екстравертів ($n=185$) Київського національного університету імені Тараса Шевченка на основі проведених досліджень 2006-2009 навчальних років.

Нами були сформульовані наступні **завдання** теоретико-емпіричного дослідження:

1. Дослідження середньостатистичних показників першої підгрупи дівчат-інтровертів ($n=79$)
2. Проведення кореляційного аналізу даної підгрупи на прикладі 45 показників за даними чотирьох блоків психодіагностичних методик
3. Здійснення факторного аналізу підгрупи дівчат-інтровертів ($n=79$)
4. Представлення зведених даних опосередкованих кореляційних зв'язків групи дівчат-інтровертів ($n=79$) на матеріалі досліджень факторного аналізу.

Методики. Нами були виділені чотири блоки психодіагностичних методик, детальне їх обґрунтування, апробація у дисертаційних дослідженнях автора та працях інших фахівців, навчальних посібниках, монографіях представлена у джерелах [6,7]:

1. Перший рівень: індивідуально-психологічний та психофізіологічний (ЕРІ інтроверсія, амбіверсія, екстраверсія, емоційна стабільність/нестабільність адаптований А. Г. Шмельовим за Д. Я. Райгородським; інтегральність темпераменту за Ю. Беловим; особливості відчуття та сприйняття (репрезентативні системи людини "візуальність", "кінестетичність", "аудіальність") за Т. М. Орловою та О. М. Доброродневим.

2. Другий рівень: особистісно-орієнтований акцентуації характеру за Г. Шмішеком за Л. А. Головей, Е. Ф. Рибалко [14]; методика діагностики темпераменту Я. Стреляу за Д. Я. Райгородським, шкала самооцінки особистісної та ситуативної тривожності С. Spielberger за В. Л. Марищук та ін.

3. Третій рівень: психосоматично-орієнтована методика диференціальної діагностики депресивних станів В. А. Жмурова за Д. Я. Райгородським; Гісенський опитувальник, адаптований у психоневрологічному інституті ім. В. М. Бехтерева; методика експрес-діагностики неврозу К. Хека і І. Хеса за Д. Я. Райгородським.

4. Четвертий рівень: міжособистісно-орієнтована методика діагностики міжособистісних відношень Т. Лірі за Д. Я. Райгородським.

Результати досліджень та їх обговорення.

Підводячи підсумки за першими чотирма завданнями вище заявленої статті вважаємо за доцільне звернути увагу на узагальнену таблицю №1 з включенням опосередкованих кореляційних взаємозв'язків групи дівчат-інтровертів ($n=79$) на матеріалі досліджень факторного аналізу.

Виходячи з отриманих даних таблиці №1 ми отримали два провідних фактори: фактор №1 "**Фаховість курсу навчання**" та фактор №2 "**Вікова інтроверсія**". Виділене факторне навантаження *Спеціальність* (0,936) виявилося пов'язаним з наступними складовими факторних навантажень, а саме "**Гіпертимністю**" (0,246*), "**Рухомістю нервових процесів**" (0,269*),

Табл. №1

Опосередковані кореляційні зв'язки групи дівчат-інтровертів (N=79) на матеріалі досліджень факторного аналізу

Фактор №1 "Фаховість курсу навчання" Аналіз методу головних компонентів обертанням Varimax та з нормалізацією Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (0,315)		Фактор №2 "Вікова інтроверсія" Аналіз методу головних компонентів обертанням Varimax та з нормалізацією Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (0,315)	
Факторні навантаження		Факторні навантаження	
Курс навчання (0,941)	Спеціальність (0,936)	Вік (0,763)	Інтроверсія(-0,747)
Опосередковані кореляційні зв'язки		Опосередковані кореляційні зв'язки	
Альтруїстичність (0,275*)	Гіпертимність (0,246*)	Курс навчання (0, 250*)	Гіпертимність (0,247*)
	Рухом. нерв.проц.(0,269*)	Інтроверсія (-0,266*)	Депресивний стан (-0,230*)
	Підкорюваність (-0,246*)	Емоц.стаб./нестаб. (0,252*)	Виснаження (-0,227*)
	Альтруїстичність (0,269*)	Холеричність (0,238*)	Дружелюбність (0,255*)
	Особист.тривожн. (-0,252*)	Гіпертимність (-0,324*)	Альтруїстичність (0,253**)
		Дистимічність (0,246*)	
		Педантичність (0, 268*)	
		Рухом.нерв.проц. (-0,266*)	
		Депресивний стан (0,275*)	
		Виснаження (0, 293**)	
		Серцеві скарги(0,242*)	
		Іnten.скарг.хворих (0,231*)	
		Вірог.незроз. (0, 225*)	
		Підкорюван.(0,278*)	
		Підозріл.(0,296*)	

“Особистісною тривожністю” ($-0,252^*$) як важливих складових підтримання та функціонування психосоматичного здоров'я дівчат-інтровертів. Слід зазначити те, що отримані індивідуально-психодіагностичні проказники **“Гіпертимності”** за Г. Шмішеком виявилися $16,48 \pm 5,90$, що свідчить про тенденцію гіпертимної акцентуації за умовою діагностичних критеріїв даного тесту від 14 до 19 балів. Подібні результати отримані за показником **“Рухомості нервових процесів”** за Я. Стреляу $49,05 \pm 14,18$ як висока міра вираженості, **“Особистісна тривожність”** за Ч. Спілбергером становила $43,37 \pm 12,14$ як середній рівень прояву. Таким чином допускаємо те, що отримані показники фактору №1 **“Фаховість курсу навчання”** та опосередковані кореляційні зв'язки можна розглядати як складові стану та функціонування психосоматичного здоров'я дівчат-інтровертів.

Складові опосередкованих кореляційних зв'язків фактору №2 **“Вікова інтроверсія”** включають десять психосоматично-орієнтованих чинників, що забезпечують актуальний стан психічного та фізичного здоров'я досліджуваних. Так, наприклад, виділене факторне навантаження **Вік** ($0,763$) виявилось пов'язаним з наступними складовими факторних навантажень, а саме **“Інтроверсія”** ($-0,266^*$), **“Емоційна стабільність/нестабільність”** ($0,252^*$), **“Дистимічність”** ($0,246^*$), **“Депресивний стан”** ($0,275^*$), **“Виснаження”** ($0,293^{**}$), **“Серцеві скарги”** ($0,242^*$), **“Інтенсивність скарг хворих”** ($0,231^*$), **“Вірогідність неврозу”** ($0,225^*$). Побідні результати отримані по факторному навантаженню **Інтроверсія** ($-0,747$), а саме **“Гіпертимність”** ($0,247^*$), **“Депресивний стан”** ($-0,230^*$), **“Виснаження”** ($-0,227^*$).

Висновки.

Проведене індивідуально-психодіагностичне дослідження на групі дівчат-інтровертів ($n=79$) з метою отримання опосередкованих чинників психічного та фізичного здоров'я. Отримані емпіричні результати підтверджують перспективність подальших теоретико-прикладних скринінгових досліджень у структурі навчального процесу серед студентської молоді.

Поєднання індивідуально-психодіагностичних та психосоматично-орієнтованих скринінгових методик надало можливість отримати більш повну структуру складних кореляційних зв'язків, факторів як чинників донозологічних (передхворобливих) порушень стану психосоматичного здоров'я групи дівчат-інтровертів.

Список використаних джерел:

1. Антропов Ю.Ф., Шевченко Ю.С. Лечение детей с психосоматическими расстройствами / Ю.Ф.Антропов Ю.Ф., Ю.С.Шевченко / СПб., 2002
2. Великанова Л.П. Донозологическая диагностика и профилактика погра-

- ничных нервно-психических расстройств: сравнительно-возрастной аспект: Автореф. дис.д-ра мед. наук: спец.19.00.04. мед. психология / Л.П. Великанова М.,2008.- 44 с.
3. Войцех В.,Семикин Г. Симпозиум "Российская молодежь: в будущее без риска"/ В.Войцех, Г.Семикин / [Электронный ресурс] URL:<http://fzr.ru/231.html>
 4. Исаев Д.Н. Детская медицинская психология. / Д.Н.Исаев.СПб.,2002.
 5. Иванова А.А. Психологические особенности подростков с донозологическим уровнем пограничных психических состояний и их коррекция : автореф. дис. канд. психол. наук.19.00.04. / А. А. Иванова Томск, 2008. - 23 с.
 6. Корнієнко О.В. Факторний аналіз психосоматичного здоров'я дівчат-студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка 2006-2009 навчальних років / О.В.Корнієнко "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до вип.27, Том IX (42): Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". –К.: Гносис, 2012.- С.312-318.
 7. Корнієнко О.В. Факторний аналіз психосоматичного здоров'я юнаків-студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка 2006-2009 навчальних років / О.В.Корнієнко "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Додаток 1 до вип.31, Том V (47): Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". –К.: Гносис, 2013.- С.251-256.
 8. Красик Е.Д.,Положий Б.С.,Крюков Е.А. Нервно-психические заболевания у студентов/ Е.Д. Красик, Б.С.Положий, Е.А.Крюков / Томск, 1982.
 9. Молодь за здоровий спосіб життя: щорічна доповідь Президента України, Верховній Раді, Кабінету Міністрів про становище молоді (за підсумками 2009 р.) / М-во у справах сім'ї, молоді та спорту, Держ.Ін-т розв.сім'ї та молоді;[редкол.:Н.Ф.Романова (голова) та ін.]. К.:ТОВ "Основа" , 2010.-156с.
 10. Присяжнюк С.І. Проблема фізичного виховання учнівської молоді України / С.І.Присяжнюк // Основи здоров'я та фізична культура.- 2006.- №10.- С.6-7.
 11. Серых А.Б., Морозов Ю.Е., Будиловский Г.Н., Лифинцева А.А. Эмоциональная дезадаптация и психосоматическое здоровье юношей и девушек. / А.Б., Серых, Ю.Е.Морозов, Г.Н.Будиловский, А.А.Лифинцева // Вестник Балтийского федерального университета им. И.Канта, 2011. Вып.№4.-С.60-68.
 12. Смулевич А.Б., Сыркин А.Л, Козырев В.Н. Психосоматические расстройства (клиника, эпидемиология, терапия, модели медицинской помощи) /

- А.Б. Смулевич, А.Л. Сыркин, В.Н. Козырев // Журнал неврологии и психиатрии, 1999. Т.99. - №4. - С.4-16.
13. Устінов О.В. Психічне здоров'я як складова національної безпеки- / О.В. Устінов // Український медичний часопис, №1(93). - 2013
14. Холмагорова А.Б., Гаранян Л.Г. Соматизация: история понятия, культуральные и семейные аспекты, объяснительные и психотерапевтические модели / А.Б.Холмагорова А.Б, Л.Г.Гаранян // Московский психотерапевтический журнал. 2000. №2. С.5-48.
15. Холмогорова А.Б., Гаранян Н.Г., Евдокимова Я.Г., Москова М.В. Психологические факторы эмоциональной дезадаптации у студентов / А.Б.Холмогорова, Н.Г.,Гаранян, Я.Г.Евдокимова, М.В.Москова // Вопросы психологии, 2009. №3.- С.16-25.
16. Юрасова Е.Н. Исследование динамики уровня невротичности, конфликтности и копинг - поведения у студентов психологов и педагогов в процессе обучения: В связи с задачами психогигиены и психопрофилактики: автореф. дис. канд. психол. наук.19.00.04 / Е. Н. Юрасова Санкт-Петербург, 1996.
17. Lorenzi P.,Hardoy M.C., Cabras P. Life crisis and body within/ P.Lorenzi, M.C.,Hardoy, P.Cabras // Psychopathology.2000.-V.33, №6.- С.283-291.
18. Ruchkin V.V.,Eisemann M., Hugglof B. Coping style and psychosomatic problem: are they related? / V.V. Ruchkin, M.,Eisemann, B.Hugglof // Psychopathology.2000.-V.33, №5.- С.235-239.